

# POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.fpvmv.umb.sk/politickevedy>

Autor(i) / Author(s): Rosputinský Peter  
Článok / Article: **Vojna a ozbrojený konflikt v súčasnom medzinárodnom práve / The War and Military Conflict in Contemporary International Law**  
Vydavateľ / Publisher: **Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica**

## Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

ROSPUTINSKÝ, P. 2011. Vojna a ozbrojený konflikt v súčasnom medzinárodnom práve. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 14, č. 3, 2011. ISSN 1338 – 5623, s. 56 – 78. Dostupné na internete:  
<[http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/4\\_2011/rosputinsky\(1\).pdf](http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/4_2011/rosputinsky(1).pdf)>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: [politicke.vedy@umb.sk](mailto:politicke.vedy@umb.sk).

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: [politicke.vedy@umb.sk](mailto:politicke.vedy@umb.sk).

# VOJNA A OZBROJENÝ KONFLIKT V SÚČASNOM MEDZINÁRODNOM PRÁVE\*\*

Peter Rosputinský\*

## RESUME

This article deals with the definition of the war and the armed conflict in contemporary international law, which includes the prohibition of the use or threat of armed force in international relations. Since 1945 the use of armed force by states does not meet criteria typical for wars in the past and there is no development in redefining of the war. Today's international law uses the term armed conflict for situations of armed violence in the world and is based on the division of the armed conflicts in two categories: international armed conflicts and non-international armed conflicts. Further, the article pays attention on some actual problems arising from this division.

**Key words:** war, armed conflict, international armed conflict, non-international armed conflict, transnational armed conflict

## Úvod

Briand-Kelloggovým paktom z 27. 8. 1928 (platným od 24. 7. 1929) vyhlásilo už do konca roku 1929 takmer 50 štátov sveta a do roku 1939 až 63 zmluvných strán, že odsudzujú vojnu ako prostriedok na riešenie medzinárodných nezhôd a zriekajú sa jej ako prostriedku národnej politiky vo svojich vzájomných vzťahoch. Pritom sa zhodli, že urovanie alebo vyriešenie

\* PhDr. Mgr. Peter Rosputinský, PhD. je odborným asistentom na Katedre medzinárodných vzťahov a diplomacie Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, e-mail: peter.rosputinsky@umb.sk

\*\* Táto štúdia vznikla vďaka podpore v rámci OP Výskum a vývoj pre projekt: Centrum excelentnosti so zameraním na výskum otázok národnej a medzinárodnej bezpečnosti (ITMS: 26220120010), spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja.



všetkých sporov a konfliktov, ktoré môžu medzi nimi vzniknúť, nech sú akejkolvek povahy alebo pôvodu, nemajú sa nikdy uskutočniť inak ako pokojnými prostriedkami. Po druhej svetovej vojne sa tie isté a aj mnohé ďalšie štáty Chartou Organizácie Spojených národov (ďalej len „Charta OSN“) zaviazali, že sa vo svojich medzinárodných stykoch vystríhajú hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti, alebo politickej nezávislosti ktoréhokoľvek štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov (ďalej len „OSN“), a že všetky svoje medzinárodné spory budú riešiť mierovými prostriedkami tak, aby neohrozili medzinárodný mier a bezpečnosť ani spravodlivosť. Týmto sa štáty teda dobrovoľne a výslovne vzdali možnosti realizácie svojho dovtedy úplne bežne realizovaného subjektívneho práva na vojnu, t. j. práva samostatne sa rozhodnúť o uchýlení sa k vojenskej sile proti inému štátu pri riešení nejakého sporu, za účelom dosiahnutia vlastných politických, hospodárskych alebo akýchkoľvek iných záujmov (t. j. pri výkone svojej zahraničnej politiky), či pri vymáhaní nejakého nároku od iného štátu, alebo inými slovami práva kedykoľvek iniciatívne, dokonca aj svojvoľne, začať ako prvý vojnu proti komukoľvek. Zákaz útočnej vojny mal taký zásadný význam pre medzinárodné právo, že približne od roku 1945 môžeme definitívne hovoriť o skončení rozdelenia medzinárodného práva na právo mierové a právo vojnové<sup>1</sup>. Potvrdením tejto skutočnosti je napríklad aj to, že z takmer všetkých povojnových učebníc medzinárodného práva verejného sa postupne vytratilo medzinárodné právo vojnové a bolo nahradené právom ozbrojených konfliktov alebo medzinárodným humanitárnym právom.

Napriek vyššie uvedeným a aj iným právne záväzným dokumentom obsahujúcim zákaz útočnej vojny sme však dlhé desaťročia svedkami toho, že sa na mnohých miestach sveta odohrávali a aj sa odohrávajú udalosti, výsledkom ktorých sú státisíce, ba milióny mŕtvych, zmrzačených a zranených, a ktoré udalosti mnohí odborníci, teoretici či novinári označujú za vojny, hoci žiadny štát nevyhlásil inému štátu vojnu a hoci tieto prípady použitia sily nepovažovala ani jedna bojujúca strana za vojnu. Napriek tomu, že medzinárodné právo obsahuje výslovný zákaz vojny, množstvo štátov má priamo vo svojich ústavách a zákonoch upravený postup pre vyhlásenie vojny. Napriek tomu, že medzinárodné právo obsahuje výslovný zákaz vojny, niektoré

---

<sup>1</sup> To isté platí, ak by sme prijali za vecne správnejšie delenie medzinárodného práva na tri časti: medzinárodné právo mierové, medzinárodné právo vojnové a medzinárodné právo neutrality.

štáty prijímajú strategické dokumenty v oblasti svojej bezpečnostnej či obrannej politiky, v ktorých vojnu (v rôznych formách, napríklad obmedzenú vojnu, totálnu vojnu, jadrovú vojnu, vleklú vojnu, partizánsku vojnu, preventívnu vojnu či vojnu proti terorizmu) spomínajú a niekedy odôvodňujú a obhajujú.

Sú tieto skutočnosti dôkazom toho, že medzinárodné právo je odtrhnuté od reálnych podmienok života medzinárodného spoločenstva? Alebo má tento paradoxný stav zjavného rozporu medzi teóriou a medzinárodným právom na jednej strane a bohužiaľ každodennými situáciami na bojiskách v rôznych častiach sveta na strane druhej racionálne a pochopiteľné vysvetlenie?

Existujú totiž aj medzinárodným právom dovolené spôsoby použitia ozbrojenej sily v medzinárodných vzťahoch, a to sebaobrana (vo forme individuálnej a kolektívnej), ozbrojené donucovacie akcie potrebné na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti uskutočňované OSN alebo jej členskými štátmi na základe rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN podľa článku 42 Charty OSN a ozbrojené donucovacie akcie uskutočňované regionálnymi organizáciami<sup>2</sup> na základe splnomocnenia Bezpečnostnou radou OSN podľa článku 53 ods. 1 Charty OSN. Ku uvedeným legálnym prípadom použitia vojenskej sily ešte býva zaraďovaný národnooslobodzovací boj, ktorý je vedený vojenskými prostriedkami. Už po letnom pohľade na tento výpočet a na jednotlivé prípady použitia ozbrojenej sily od roku 1945 je zrejmé, že veľká časť týchto prípadov sa netýkala ani sebaobrany, ani národnooslobodzovacieho boja a ani akcií vykonaných so súhlasom Bezpečnostnej rady OSN. Bojujúce strany používajúce vojenskú silu ako prvé však vojnu nevyhlásili (ako bolo pravidlom v prípade tradičného medzinárodného práva) a zásadne popierali, že by z ich strany šlo o útočnú vojnu. Vždy mali tendenciu svoje uchýlenie sa k sile morálne i politicky zdôvodňovať a čo viac, aj nezriedka medzinárodnoprávne obhajovať.

Cieľom tohto článku je zamyslieť sa nad obsahom pojmov vojna a ozbrojený konflikt z medzinárodnoprávneho pohľadu a odpovedať na otázku, či sú dostatočné pre označenie všetkých prípadov použitia vojenskej sily, ktoré možno identifikovať v súčasných medzinárodných vzťahoch a aké je ich charakteristika z hľadiska súčasného medzinárodného práva.

---

<sup>2</sup> Charta OSN používa pojem *oblastné dohody* a *oblastné orgány* a ich vzťah k Bezpečnostnej rade OSN vymedzuje v Kapitole VIII s názvom „*Oblastné dohody*“ (články 52 až 54).

## 1 Vojna

Hoci cieľom článku je zamyslenie sa nad pojmom vojna z medzinárodnoprávneho pohľadu, je vhodné pripomenúť, že vojna predstavuje problematiku s mnohými dimenziami, najmä politickou, spoločenskou a psychologickou. Priliehavo to vystihuje **O. Krejčí**, ktorý vojnu označuje za „*najostrejšiu formu sociálneho konfliktu*“ (Krejčí, 2007, s. 690) a „*prejav zlyhania ľudského rozumu*“ (Krejčí, 2010, s. 9), pričom podľa neho „*vojna je dlhodobým organizovaným fyzickým násilím medzi ozbrojenými skupinami, ktorého cieľom je buď úplná likvidácia protivníka alebo podlomenie jeho vôle obhajovať svoje pôvodné záujmy*“ (Krejčí, 2010, s. 31).

Vojna v minulosti nebola a ani v súčasnosti nie je v medzinárodnom práve vymedzená legálnou definíciou obsiahnutou v nejakej univerzálnej (všeobecnej) medzinárodnej zmluve. Vojnu nedefinoval ani Pakt o Spoločnosti národov, ani Charta OSN, a čo je azda najzaujímavejšie, ani Briand-Kelloggov pakt, ktorým sa jeho zmluvné strany vojny výslovne zriekli. Znamená to, že signatárom Briand-Kelloggového paktu bol pojem vojny tak zrejmý, že ho nepotrebovali ani vymedziť? Alebo si štáty týmto predvídavo nechali možnosť kedykoľvek tvrdiť, že nimi vedený ozbrojený boj nie je vojnou, ale použitím ozbrojenej sily v iných prípadoch, ako je vojna (napríklad vojenská intervencia, blokáda, ochrana vlastných občanov v zahraničí)?

V slovenskej a českej literatúre o medzinárodnom práve, a dokonca aj v učebniciach medzinárodného práva, možno iba veľmi zriedkavo nájsť definíčné vymedzenie pojmu vojna. Príznačne to vyjadril **J. Azud**, podľa ktorého vojna „*označuje len faktický stav, je to pohodlné neutrálne označenie, ktoré sa vyhýba právnej kvalifikácii*“ (Azud, 2008, s. 108). Na inom mieste o nej napísal, že „*bola fakticky prostriedkom na zmenu právnych pomerov v neorganizovanom medzinárodnom spoločenstve*“ (Azud, 2003, s. 316). Podobný názor zastáva aj **P. Malanczuk**, ktorý uvádza, že „*vojna má v medzinárodnom práve technický (ale nepresný) význam a štáty sa často zúčastňujú nepriateľských vojenských akcií, pričom popierajú, že by boli po formálnej stránke v stave vojny*“ (Malanczuk, 1999, s. 309). Rakúski internacionalisti **P. Fischer** a **H. F. Köck** vojnu definujú ako „*stav medzištátneho násillia, ktorého použitie dosiahlo taký rozsah, že nie je možné ďalej hovoriť o obmedzených samostatných opatreniach*“ (Fischer, 2004, s. 406). Podľa **R. Bierzanka** a **J. Symonides**a je vojna „*stav ozbrojeného boja medzi štátmi a porušenie mieru*“ (Bierzanek, 1998, s. 381). Podrobnejšie, avšak menej zrozumiteľne, vojnu definuje **J.**

**Bialocerkiewicz**, a to ako „*taký stav vzťahov medzi štátmi, v ktorom je ostrý konflikt vzniknutý na základe dovtedajšej politiky riešený prostredníctvom časti alebo všetkých politických, vojenských a hospodárskych síl, ktorými tieto štáty disponujú*“ (Bialocerkiewicz, 2003, s. 434). Politickú podstatu vojny zvyrazňuje **F. Zbořil**, podľa ktorého vojnu možno „*definovať ako politický konflikt sprevádzaný účasťou a stretom vojenských (ozbrojených) síl aspoň jedného štátu alebo jednej a viacerých ozbrojených frakcií*“ (David, 2005, s. 396). Významný československý internacionalista **V. Outrata** už pred vyše polstoročím poukazoval na nedostatočnosť klasickej (grotiavskej) definície vojny ako stavu násilného zápasu medzi štátmi a na nevyhnutnosť jej dopĺňovania napríklad o subjektívny úmysel viesť vojnu aspoň zo strany jedného štátu či o totálny zásah do celej právnej sféry protivníka v dôsledku objektívneho faktu vojenských akcií (Outrata, 1960). Český odborník zaoberajúci sa medzinárodnoprávnou úpravou používania sily, **J. Mrázek** uvádza, že z praxe jednotlivých štátov a obsahu kodifikovaného medzinárodného práva „*vyplýva, že pojem vojna v medzinárodnom práve znamená stav, kedy sa právne pomery bojujúceho štátu na medzinárodnej i vnútroštátnej úrovni riadia vojnovým právom bez ohľadu na to, či ide o vojnu medzinárodným právom dovolenú alebo nedovolenú (vojnu legitímnu a nelegitímnu)*“ (Mrázek, 2008, s. 1176). Ako správne tvrdí **I. Seidl-Hohenveldern**, „*klasický medzinárodnoprávny pojem vojny predpokladá, že sú prerušené diplomatické styky medzi vojnou vedúcimi štátmi a že súčasne tieto štáty majú prinajmenšom vôľu k použitiu násillia*“ (Seidl-Hohenveldern, 2001, s. 355). Predpokladom vojny bolo osobitné formálne písomné oznámenie doručené nepriateľskému štátu ešte pred začatím vojenských akcií proti nemu. Na takomto postupe sa dohodli štáty 18. 10. 1907 v Haagu uzatvorením Dohovoru (III) týkajúceho sa začiatku nepriateľstva<sup>3</sup>, ktorým zmluvné strany uznali, že nepriateľstvo medzi nimi nesmie začať bez predchádzajúceho a výslovného varovania buď vo forme vyhlásenia vojny s uvedením dôvodov, alebo vo forme ultimáta s podmieneným vypovedaním vojny. Ako je zrejmé z uvedeného vymedzenia, za vojnu sa paradoxne považovali aj situácie, v ktorých ešte nemuselo dôjsť k ozbrojenému stretu

---

<sup>3</sup> Tento haagsky dohovor bol prijatý za účelom definovania pravidiel pre začatie vojny z iniciatívy Ruska po jeho napadnutí Japonskom bez vypovedania vojny. Táto medzinárodná zmluva má v súčasnosti 34 zmluvných strán, pričom ako zaujímavosť možno uviesť, že zatiaľ ostatnými zmluvnými stranami sa stali Fidži (k 2. 4. 1973) a Južná Afrika (k 10. 3. 1978). Podrobnejšie informácie spolu s úplným znením tohto dohovoru sú dostupné na <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/190?OpenDocument>.

medzi štátmi, pretože stačilo, ak už došlo k vypovedaniu vojny. Podľa **M. D. Evansa** väčšina ozbrojených konfliktov od 18. storočia začala bez vypovedania vojny a ako zaujímavosť dopĺňa, že zo 117 konfliktov, ku ktorým došlo v rozpätí rokov 1700 až 1870, iba desať začalo na základe formálneho vypovedania vojny (Evans, 2006). Ďalšími podstatnými znakmi vojny bolo suspendovanie platnosti dvojstranných medzinárodných zmlúv uzatvorených vojnu vedúcimi štátmi v oblasti ich mierových vzťahov, uplatňovanie neutrality neutrálnymi štátmi k všetkým znepriateleným stranám zúčastneným v danej vojne, prerušenie obchodovania medzi bojujúcimi štátmi a ich občanmi, internovanie nepriateľských štátnych príslušníkov či zadržanie ich majetku. Pre odlišenie vojny v medzinárodnoprávnom slova zmysle od vojny občianskej je dôležitým kritériom povaha bojujúcich strán, pretože iba ozbrojený zápas medzi suverénnymi štátmi bol vojnou prvého typu. Konflikty medzi inými aktérmi – napríklad medzi členskými subjektmi zloženého štátu, medzi protektorom a protektorátom či medzi materským štátom a jeho kolóniou – boli považované za občianske vojny.

Na základe vyššie uvedeného možno zhrnúť, že pojem vojny v tradičnom medzinárodnom práve charakterizujú predovšetkým dve skutočnosti: jej oficiálne vypovedanie a jej právne následky. Taktiež je zrejmé, že v čase uzatvárania Briand-Kelloggovho paktu<sup>4</sup> sa štáty zriekli vojny v takom pojmovom vymedzení, v akom existovala v medzinárodnom práve v danom čase. Aké sú však dôsledky toho pre štáty v súčasnom medzinárodnom práve?

Vychádzajúc z medzinárodnoprávneho vývoja pravidiel používania ozbrojenej sily od roku 1907 (kedy bol prvýkrát zmluvne právne záväzným spôsobom vyjadrený princíp vypovedania vojny) po súčasnosť a z praxe štátov pri používaní ozbrojenej sily sa dajú identifikovať dve možnosti:

Po prvé, štáty sa Briand-Kelloggovým paktom zriekli vojny, teda takého použitia ozbrojenej sily, ktorému by predchádzalo oficiálne vypovedanie vojny, a ktoré malo pre štáty vyššie uvedené právne následky (prerušenie diplomatický stykov, suspendovanie platnosti medzinárodných bilaterálnych

---

<sup>4</sup> Aj pred prijatím tohto paktu existovali pokusy o zmluvné vyjadrenie zákazu vojny, ako napríklad v Protokole o pokojnom riešení medzinárodných sporov z 2. 10. 1924 (tzv. Ženevskom protokole), ktorý hoci bol prijatý všetkými 47 členmi Spoločnosti národov, napokon nenadobudol platnosť pre neratifikovanie Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska, a na prijatí ktorého sa výrazným spôsobom podieľal vtedajší československý minister zahraničných vecí E. Beneš (bližšie: Feriancová, 2010). Znenie Ženevského protokolu je dostupné na <http://www.unhcr.org/refworld/type,MULTILATERALTREATY,LON,,40421a204,0.html>.

zmlúv, atď.), pričom iných spôsobov použitia ozbrojenej sily sa nezriekli. Takáto interpretácia je prísne formálna a je založená na gramatickom výklade vyššie uvedenej medzinárodnej zmluvy. Keďže štáty po roku 1945 vojnu iným štátom nevyhlasujú a v ich vzťahoch nedochádza k vyššie uvedeným právnym následkom v prípade použitia ozbrojenej sily, možno konštatovať, že vojen sa v takomto slova zmysle štáty naozaj (a verme, že navždy, a nie iba nateraz) zriekli. Tejto interpretácii sa nedá uprieť logika a vecná správnosť a to najmä s prihliadnutím na neskoršiu kodifikáciu ďalších pravidiel v tejto oblasti, napríklad v Charte OSN, kde sa síce zákaz vojny priamo nespomína, ale v ktorej sa štáty zaviazali k širšiemu nepoužívaniu ozbrojenej sily ako je iba vojna. Teda signatárske štáty Charty OSN mali záujem obmedziť prítomnosť sily v medzinárodných stykoch výraznejšie a na väčšie množstvo prípadov ako signatárske štáty Briand-Kelloggovho paktu a preto sa nepridržali pojmu vojna, ale vo svojich medzinárodných stykoch sa zaviazali vystríhať sa hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti ktoréhokoľvek štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi OSN. Ani takýto zákaz nemožno považovať za dokonalý a neprinášajúci problémy pri aplikácii v každodennej praxi, pretože jeho formulácia podľa doslovného výkladu umožňuje použiť ozbrojenú silu, ak nebude zameraná proti územnej celistvosti či politickej nezávislosti nejakého štátu a jej použitie nebude nezlučiteľné s cieľmi OSN.

Po druhé, štáty sa síce Briand-Kelloggovým paktom zriekli vojny ako nástroja svojej politiky, no napriek tomu ozbrojenú silu naďalej používali a to aj bez toho, aby iným štátom vojnu vypovedávali. Bez ohľadu na neprítomnosť tohto pojmového znaku a formálno-právneho aspektu vymedzujúceho konkrétne použitie ozbrojenej sily ako vojny v tradičnom medzinárodnoprávnom slova zmysle, bolo viacero prípadov ozbrojených bojov medzi štátmi jednoznačne považovaných za vojnu. Napríklad počas druhej svetovej vojny v prípade vojenského postupu Nemecka proti Dánsku, Nórsku, ZSSR či niekoľkým ďalším štátom, alebo v prípade začatia vojen Japonskom v roku 1894 proti Číne, v roku 1904 proti Rusku či v roku 1941 proti USA, avšak s tým, že *„začaté nepriateľstvo bez predchádzajúceho vypovedania vojny je vážnym porušením vojnového práva, a to vojnovým zločinom v užšom zmysle“* (Mráz, 2007a, s. 500). Teda aj situácie ozbrojených bojov medzi štátmi bez vypovedania vojny a s právnymi následkami spájanými s vojnou boli považované za vojny. Otázkou zostáva, či za vojnu možno považovať také prípady používania ozbrojenej sily, pri ktorých nedochádza nielen



k vypovedaniu vojny, ale ani k právnym následkom spojeným s vojnou. Na tomto mieste treba pripomenúť, že k daným následkom nedochádza často práve pre chýbajúce vypovedanie vojny, ktoré dané následky v mnohých aspektoch automaticky spôsobovalo. Ako poukazuje **J. Mrázek**, štáty posledné obdobie vojnu nevyhlasujú jednak preto, že nemajú záujem, aby boli v prípade ozbrojeného boja jednoznačne označení za útočníka, a jednak preto, aby sa vyhli právnym dôsledkom pre svoje vzťahy s protivníkom a štátmi neutrálnymi v danom konflikte (Mrázek, 2008). Bez ohľadu na motiváciu štátov pri ich subjektívnom hodnotení konkrétneho ozbrojeného konfliktu sa ponúkajú dve odpovede na túto otázku:

- a) každý ozbrojený boj medzi štátmi, bez ohľadu na to, či bola vojna vypovedaná alebo nie a bez ohľadu na to, aké sú jeho právne následky pre bojujúce štáty, je vojnou, a to z dôvodu, že došlo k zmene obsahu tohto pojmu – ide o neudržateľnú pozíciu, pretože je jednak v rozpore s praxou štátov, ktoré svoje ozbrojené konflikty s inými štátmi po roku 1945 nepomenúvajú termínom vojna a ani ich za vojny nepovažujú, jednak v rozpore s vývojom medzinárodného práva (keďže niet žiadneho odrazu najmenej zmeny pojmu vojna v akomkoľvek prameni medzinárodného práva) a jednak aj preto, že ide o protirečenie v samotnom základe: ak sa štáty vojny vzdali, vzdali sa jej raz a navždy a bez ohľadu na jej vymedzenie, a teda ju predsa nemôžu legálne viesť, resp. opačne, ak ju vedú, vedú ju v rozpore so svojim predchádzajúcim právne záväzným zrieknutím sa vojny, a teda vedú ju nelegálne,
- b) ozbrojený boj medzi štátmi bez vypovedania vojny a bez právnych následkov charakteristických pre vojnu nie je vojnou, pretože *„zákazom útočnej vojny sa totiž rozpadol doposiaľ tradičný pojem vojny, nerozlišujúci medzi útočiacim a brániacim sa štátom, na dva právne úplne odlišné pojmy: útočnú vojnu a ozbrojenú sebaobranu, resp. ozbrojené akcie BR OSN alebo regionálnej organizácie“* (Mráz, 2007b, s. 209), čo by potvrdzovalo to, že štáty takéto prípady použitia sily neoznačujú za vojny a ani ich za vojny nepovažujú, ako aj to, že štáty sa predsa vojny vzdali, a ak vo svojich vzájomných vzťahoch ozbrojenú silu použijú, nejde o vojnu, ale o iné situácie.

Za správne stanovisko je potrebné považovať druhú odpoveď, pričom dôvod spočíva v už spomenutom záväzku štátov nepoužívať silu v medzinárodných stykoch v širšom rozsahu, ako je vojna. Tým, že štáty

výslovne v Charte OSN prijali princíp zákazu hrozby silou a použitia sily, priamo vyjadrili, že okrem vojny jestvovali a jestvujú aj iné prípady prítomnosti „medzištátneho násillia“, ktorých sa však mienia vystríhať rovnako ako vojny. V tomto uvažovaní by potom akékoľvek použitie ozbrojenej sily v rozpore s medzinárodným právom malo byť úplne automaticky útočnou vojnou (agresiou).

Napriek tomu, že definícia pojmu vojna vo vnútroštátnom práve štátov vôbec nemusí korešpondovať medzinárodnoprávnemu vymedzeniu vojny, bolo by zaujímavé podrobiť dôkladnejšej analýze pojem vojna a formálne (procedurálne) podmienky pre jej použitie v medzinárodných vzťahoch podľa vnútroštátneho práva jednotlivých štátov. Pre rozsahové obmedzenia tohto príspevku možno aspoň ako názornú ukážku spomenúť slovenskú právnu úpravu.

Podľa Ústavy Slovenskej republiky vojnu vypovedáva prezident na základe rozhodnutia Národnej rady Slovenskej republiky, ak je Slovenská republika napadnutá alebo ak to vyplýva zo záväzkov medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu.<sup>5</sup> Podľa článku 2 ods. 2 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov vojnu vypovie prezident na základe rozhodnutia Národnej rady Slovenskej republiky len za podmienky, že Slovenská republika je napadnutá cudzou mocou, ktorá jej vypovedala vojnu alebo ktorá bez vypovedania vojny narušila jej bezpečnosť, alebo za podmienky, že vypovedaním vojny Slovenská republika plní záväzky vyplývajúce z členstva v organizácii vzájomnej kolektívnej bezpečnosti alebo z medzinárodnej zmluvy o spoločnej obrane proti napadnutiu. Podľa Ústavy Slovenskej republiky môže ešte dôjsť k vyslaniu ozbrojených síl mimo územia Slovenskej republiky na účel humanitárnej pomoci, vojenských cvičení alebo mierových pozorovateľských misií a k vyslaniu ozbrojených síl mimo územia Slovenskej republiky, ak ide o plnenie záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu. Je evidentné, že Slovenská republika do svojho vnútroštátneho práva premietla zákaz vojny a zákaz použitia sily

---

<sup>5</sup> Právomoci v otázke vypovedania vojny upravuje slovenská ústava vo vzťahu k prezidentovi v článku 102 ods. 1 písm. l) a vo vzťahu k parlamentu v článku 86 písm. j). Tieto ustanovenia doplňa ešte článok 84 ods. 4 našej ústavy, z ktorého by mohlo vyplývať, že Slovenská republika môže vypovedať vojnu iba inému štátu (keďže toto ustanovenie vyžaduje súhlas aspoň trojpäťinovej väčšiny všetkých poslancov na vypovedanie vojny inému štátu), ako tomu bolo v tradičnom medzinárodnom práve, a že nemôže vypovedať napríklad „vojnu proti terorizmu“.

dôsledne, a že vojnu v tradičnom medzinárodno-právnom slova zmysle môže podľa svojich právnych predpisov viesť výlučne v podobe sebaobrany (individuálnej alebo kolektívnej) alebo kolektívnych donucovacích opatrení.

Ako zaujímavosť možno spomenúť, že nielen v minulosti, ale aj v súčasnosti jestvujú (prevažne iba akademické) snahy o medzinárodnoprávne definovanie pojmu vojna. Pomerne prepracovaný návrh vrátane procedurálneho postupu jeho prijatia pripravil filipínsky právnik **K. L. K. Lee**, ktorý potrebu definície vojny považuje za prvý krok k dosiahnutiu mieru vo svete. Podľa neho *„vojna je trvalý ozbrojený konflikt, ktorý ohrozuje existenciu vlády štátu alebo obdobnej právnickej entity a ktorý zahŕňa zdĺhavé a intenzívne násilné činy medzi štátmi a/alebo organizovanými bojujúcimi stranami pozostávajúcimi z kombatantov podliehajúcich zodpovednému vojenskému alebo nevojenskému veleniu“* (Lee, 2008, s. 427).

## 2 Ozbrojený konflikt

Vzhľadom na skutočnosť, že v medzinárodných vzťahoch začalo existovať pomerne veľa prípadov ozbrojených bojov, ktoré nebolo možné zaradiť pod klasický pojem vojny, vznikla potreba vytvoriť vhodný pojem pre označenie takýchto prípadov a samozrejme, potreba regulovať používanie ozbrojenej sily aj počas nich. Reakcia štátov a medzinárodného práva bola taká, že došlo k vzniku a následnému zaužívaniu pojmu ozbrojený konflikt. Prvé širšie uplatnenie tohto pojmu nachádzame v štyroch Ženevských dohovorech z 12. 8. 1949, teda v Ženevskom dohovore o zlepšení osudu ranených a nemocných príslušníkov ozbrojených síl v poli, Ženevskom dohovore o zlepšení osudu ranených, nemocných a stroskotancov ozbrojených síl na mori, Ženevskom dohovore o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami a Ženevskom dohovore o ochrane civilných osôb za vojny (ďalej spolu len „Ženevské dohovory“) a v ich dvoch dodatkových protokoloch. Zaujímavým je, že slovo vojna má v názve iba jeden zo Ženevských dohovorov, pričom všetky štyri Ženevské dohovory sa súhrne označujú za dohovory na ochranu obetí vojny<sup>6</sup>. Predmetné medzinárodné zmluvy patria k najuniverzálnejším na svete, čo podčiarkuje skutočnosť, že k 17. 6. 2011 bolo ich zmluvnou stranou 194

---

<sup>6</sup> Bližšie pozri úradný preklad Ženevských dohovorov zverejnený v Zbierke zákonov ako vyhláška ministra zahraničných vecí č. 65/1954 Zb. zo dňa 15. decembra 1954 o Ženevských dohovorech zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny.

štátov.<sup>7</sup>

Etablovanie sa tohto termínu v praxi malo za následok, že v medzinárodnoprávnej náuke sa začalo približne od roku 1945 pre odvetvie medzinárodného práva zahŕňajúceho všetky normy týkajúce sa vojny, ktoré bolo dovtedy pomenúvané názvom medzinárodné vojnové právo, stále častejšie používať označenie „právo ozbrojeného konfliktu“ (Mráz, 2003, s. 329), „právo ozbrojených konfliktov“ (Malenovský, 1997, s. 210), „právo medzinárodnej bezpečnosti a právo ozbrojených konfliktov“ (Čepelka, 2003, 657), alebo „medzinárodno-právna úprava ochrany osôb v prípade ozbrojeného konfliktu“ (Usenko, 2005, 485). V publikáciách a dokumentoch vydávaných Medzinárodným výborom Červeného kríža (ďalej len „MVČK“) sa možno najčastejšie stretnúť s pojmom „medzinárodné humanitárne právo“, ktorý MVČK považuje za synonymum pojmu právo ozbrojených konfliktov a pojmu vojnové právo (Medzinárodné humanitárne právo, 2002). Totožný prístup uplatňuje vo svojich dokumentoch aj Európska únia.<sup>8</sup> S pojmom medzinárodné právo vojnové sa v súčasnej odbornej literatúre v inom ako historickom kontexte možno stretnúť skôr výnimočne: napríklad rakúsky internacionalista **K. Zemanek** používa pojem „vojnové a humanitárne právo“ (Neuhold, 1991, s. 434) a **J. Azud** zmieňuje „medzinárodné vojnové právo“ v súvislosti so zásadami medzinárodného práva špecifickými pre toto odvetvie medzinárodného práva (Azud, 2011, s. 255).

Všímajúc si znenia medzinárodných zmlúv týkajúcich sa prítomnosti ozbrojenej sily v medzinárodných vzťahoch, možno identifikovať tri základné pojmy: vojna – ozbrojený konflikt – použitie ozbrojenej sily. Vzťah medzi nimi znázorňuje nižšie uvedená jednoduchá schéma, ktorej účelom nie je zachytiť všetky typy používania ozbrojenej sily (napríklad vojnu proti terorizmu), pretože ide o problematiku presahujúcu obsahový rámec tohto článku.

Najvšeobecnejším pojmom zahŕňajúcim v sebe ďalšie dva pojmy je použitie ozbrojenej sily, pod ktorým možno rozumieť akékoľvek nasadenie ozbrojených jednotiek v rámci jedného štátu, alebo prekračujúce štátne hranice

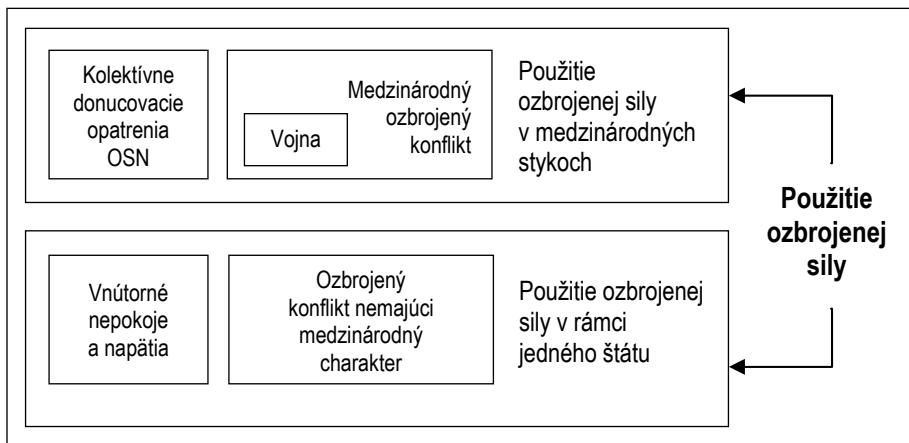
---

<sup>7</sup> *State Parties to the Following International Humanitarian Law and Other Related Treaties as of 17-Jun-2011*. Dostupné na: [http://www.icrc.org/IHL.nsf/\(SPF\)/party\\_main\\_treaties/\\$File/IHL\\_and\\_other\\_related\\_Treaties.pdf](http://www.icrc.org/IHL.nsf/(SPF)/party_main_treaties/$File/IHL_and_other_related_Treaties.pdf), download 30. 6. 2011.

<sup>8</sup> Pozri napr. *Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP)* (2009/C 303/06) zverejnené 15. 12. 2009 v Úradnom vestníku Európskej únie pod C 303/12.

jedného štátu. Spoločným definičným základom ozbrojeného konfliktu a použitia ozbrojenej sily je, na rozdiel od vymedzenia vojny, materiálne (objektívne) kritérium spočívajúce v samotnej existencii ozbrojeného boja, alebo inej formy prítomnosti ozbrojeného násilia medzi nejakými aktérmi. Teda subjektívny aspekt – názor bojujúcej strany o povahe použitia ozbrojenej sily a formálno-právny aspekt – vyhlásenie (vojny) nie sú relevantné pre obsah a aplikáciu týchto pojmov. Analýza použitia ozbrojenej sily nebude ďalej predmetom tohto článku<sup>9</sup>, no aspoň na okraj možno uviesť, že rozhodným hľadiskom pre odlišenie tohto pojmu od ozbrojeného konfliktu je intenzita a/alebo rozsah použitia ozbrojenej sily (napríklad štáty spravidla nepovažujú za medzinárodný ozbrojený konflikt neúmyselnú strelbu v blízkosti štátnej hranice či zablúdenie vojenskej jednotky na územie susedného štátu počas vojenského cvičenia, alebo nasadenie vojenských síl proti pirátom na šírom mori<sup>10</sup> a za ozbrojený konflikt vnútroštátnej povahy nepovažujú zasa výtržnosti, násilné demonstrácie, protesty a iné vnútorné nepokoje, či nasadenie vojenských síl za účelom zaistenia bezpečnosti a verejného poriadku počas medzinárodnej konferencie alebo summitu).

### Prehľadná schéma pojmov



<sup>9</sup> Podrobný výklad obsahuje napríklad štúdia M. Popenkovej nazvaná *Současná medzinárodnoprávní úprava použití ozbrojené sily – zákaz použití síly a jeho nesporné výjimky*.

<sup>10</sup> Možno sa dokonca stretnúť aj s nie ojedinelým názorom, že incidenty predstavujúce izolované akty ozbrojenej konfrontácie medzi príslušníkmi armád rôznych štátov sa taktiež nekvalifikujú ako medzinárodný ozbrojený konflikt.

V závislosti od počtu štátov, na území ktorých sa ozbrojené boje odohrávajú, a v závislosti od subjektov, ktoré vedú ozbrojený boj, medzinárodné právo rozoznáva medzinárodný ozbrojený konflikt a ozbrojený konflikt nemajúci medzinárodný charakter (tzv. ozbrojený konflikt vnútroštátnej povahy), nazývaný niekedy aj „*vnútorný ozbrojený konflikt*“ (Magnusson, 2008, s. 381). Toto rozdelenie už obsahujú Ženevské dohovory a podčiarkujú ho dva dodatkové protokoly k nim z 8. 6. 1977, a to Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I) a Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter (Protokol II)<sup>11</sup>. Ako uvádza v jednom svojom stanovisku MVČK, „z *právneho hľadiska žiadny iný typ ozbrojeného konfliktu neexistuje*“ (How is the Term „Armed Conflict“ Defined in International Humanitarian Law?, 2008, s. 1). Ani jedna z vyššie označených medzinárodných zmlúv však definíciu ozbrojeného konfliktu neobsahuje. Takúto spoločnú definíciu ozbrojeného konfliktu využiteľnú ako východisko pre posudzovanie oboch druhov ozbrojených konfliktov predstavil až Medzinárodný trestný tribunál pre stíhanie osôb zodpovedných za závažné porušenia medzinárodného humanitárneho práva spáchané na území bývalej Juhoslávie od roku 1991 (ďalej len „ICTY“) vo svojom rozhodnutí The Prosecutor v. Duško Tadić z 2. 10. 1995. Podľa nej ide o „*uchýlenie sa k ozbrojenej sile medzi štátmi alebo dlhotrvajúce ozbrojené násillie medzi vládou autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami a medzi takýmito skupinami vo vnútri štátu*“ (Bílková, 2008, s. 19).

Vymedzenie medzinárodného ozbrojeného konfliktu možno vyvodíť z ustanovení takmer doslovne zhodných znení Článku 2 Ženevských dohovorov, podľa ktorých ide o:

1. vyhlásenú vojnu,
2. akýkoľvek iný ozbrojený konflikt vzniknutý medzi dvoma alebo viacerými Vysokými zmluvnými stranami (teda štátmi), i keď vojnový stav nie je uznávaný jednou z nich,

---

<sup>11</sup> Úradný preklad bol zverejnený v Zbierke zákonov pod č. 168/1991 Zb. Podľa údajov dostupných na stránke:

[http://www.icrc.org/IHL.nsf/\(SPF\)/party\\_main\\_treaties/\\$File/IHL\\_and\\_other\\_related\\_Treaties.pdf](http://www.icrc.org/IHL.nsf/(SPF)/party_main_treaties/$File/IHL_and_other_related_Treaties.pdf)

k 17. 6. 2011 mal prvý protokol k Ženevským dohovorom 171 zmluvných strán a druhý protokol k Ženevským dohovorom 166 zmluvných strán.

3. čiastočnú alebo úplnú okupáciu celého územia niektorej Vysokej zmluvnej strany (teda niektorého štátu), i keď sa táto okupácia nestretne so žiadnym vojenským odporom.

Z formulácie Ženevských dohovorov uvedenej vyššie pod písmenom b) vyvstávajú dve otázky, a to: čo je to ozbrojený konflikt medzi štátmi iný ako vojna, resp. inými slovami, či je každé použitie ozbrojenej sily štátom proti inému štátu ozbrojeným konfliktom a či za medzinárodný ozbrojený konflikt možno považovať aj taký ozbrojený konflikt, ak vojnový stav nie je uznávaný dvoma alebo viacerými (všetkými) na ňom zúčastnenými štátmi.

Odpovede na obe otázky neobsahuje žiadna medzinárodná zmluva a ani medzinárodná obyčaj, pričom hľadať ich možno najlepšie v správaní sa štátov počas konkrétnych prípadov používania ozbrojenej sily v medzinárodných vzťahoch. Vzhľadom na materiálny základ definície medzinárodného ozbrojeného konfliktu je pravdepodobne správne vysloviť stanovisko, že (možno s výnimkou malého množstva situácií, napríklad vyššie spomenutých prípadov<sup>12</sup>) za medzinárodný ozbrojený konflikt treba považovať akýkoľvek prípad zámerného použitia ozbrojenej sily jedným štátom alebo viacerými štátmi proti inému štátu alebo iným štátom bez ohľadu na dôvod použitia sily a skutočnosť, či sa napadnutý štát bráni. Z uvedeného dôvodu je medzinárodným ozbrojeným konfliktom aj individuálna a kolektívna sebaobrana. Keďže medzinárodné organizácie nie sú štátmi a nie sú ani zmluvnými stranami Ženevských dohovorov a ich dodatkových protokolov, za medzinárodný ozbrojený konflikt nemožno považovať prípady kolektívnych donucovacích opatrení (operácií na vynútenie mieru) a operácií na udržanie mieru, ktoré uskutočňujú medzinárodné organizácie. Avšak základné zásady a pravidlá medzinárodného humanitárneho práva sa na príslušníkov ozbrojených síl OSN vzťahujú a to za predpokladu, že sa ako kombatanti aktívne podieľajú na ozbrojenom konflikte, alebo počas operácií na vynútenie mieru, alebo udržanie mieru, v ktorých je dovolené použitie sily v sebaobrane (Secretary-General's Bulletin, 1999).

Druhá otázka súvisiaca so subjektívnym vnímaním existencie vojnového stavu počas ozbrojeného konfliktu všetkými (a nie iba jedným) zo zúčastnených štátov je z logického a formálno-právneho hľadiska namieste. Zo Ženevských dohovorov totiž vyplýva, že medzinárodný ozbrojený konflikt existuje, ak

---

<sup>12</sup> Aj keď z hľadiska právnej istoty by bolo najlepšie nepripustiť žiadnu výnimku.

vojnový stav uznávajú všetky strany, alebo aspoň jedna z nich. Keďže podstata ozbrojeného konfliktu spočíva v použití ozbrojenej sily, a nie v interpretácii takéhoto použitia stranami v konflikte, nemalo by mať na danú otázku väčší praktický význam hľadať odpoveď a aj prípad, v ktorom žiaden štát neuznáva vojnový stav v konkrétnom konflikte, by mal spadať pod medzinárodný ozbrojený konflikt. To je však úvaha nad rámec aj tých najextenzívnejších interpretačných možností ustanovení Ženevských dohovorov. Je tiež asi nepredstaviteľné, aby štáty odmietajúce považovať ich vzájomný ozbrojený stret za medzinárodný ozbrojený konflikt súčasne neodmietli správať sa v tomto strete v súlade s pravidlami platnými pre takýto druh konfliktov.

Pre dokončenie vymedzenia prvého druhu ozbrojených konfliktov je potrebné doplniť úpravu obsiahnutú v prvom dodatkovom protokole k Ženevským dohovorom, podľa ktorej sa medzinárodným ozbrojeným konfliktom *„rozumejú ozbrojené konflikty, v ktorých národy bojujú proti koloniálnej nadvláde a cudzej okupácii a proti rasistickým režimom, aby uplatnili svoje právo na sebaurčenie, ako je zakotvené v Charte Organizácie Spojených národov a v Deklarácii zásad medzinárodného práva týkajúcej sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v súlade s Chartou Organizácie Spojených národov“*. V dôsledku citovaného ustanovenia získali národy bojujúce proti niektorému štátu ako zmluvnej strane Ženevských dohovorov a jeho prvého dodatkového protokolu možnosť mať rovnaké práva a povinnosti ako štáty, a to za podmienky, že orgán, ktorý je ich predstaviteľom, sa jednostranným vyhlásením zaviazal, že bude v konkrétnom konflikte aplikovať Ženevské dohovory a ich prvý dodatkový protokol. Táto právna úprava sa zároveň pre veľkú časť internacionalistov stala základom pre názor, že národnooslobodzovacie boje tvoria legálne prípady použitia ozbrojenej sily v medzinárodných stykoch.

Vymedzenie ozbrojeného konfliktu vnútroštátnej povahy možno vyvodiť z ustanovení takmer doslovne zhodných znení Článku 3 Ženevských dohovorov, podľa ktorých ide o ozbrojený konflikt, *„ktorý nemá medzinárodný ráz a ktorý vznikne na území niektorej z Vysokých zmluvných strán“* (teda niektorého štátu). Druhý dodatkový protokol k Ženevským dohovorom vyššie uvedené vymedzenie rozvíja a dopĺňa tak, že za ozbrojené konflikty nemajúce medzinárodný charakter označuje všetky ozbrojené konflikty, ktoré nie sú medzinárodnými ozbrojenými konfliktami a *„ku ktorým dochádza na území Vysokéj zmluvnej strany (teda štátu) medzi jej ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami alebo inými organizovanými ozbrojenými*



skupinami vykonávajúcimi pod zodpovedným velením takú kontrolu nad časťou jej územia, ktorá im umožňuje viesť trvalé a koordinované vojenské operácie a aplikovať tento Protokol<sup>13</sup>. Vnútorne nepokoje a napätia ako sú vzbury, izolované a sporadické násilné činy a ostatné činy podobnej povahy, druhý protokol k Ženevským dohovorom výslovne nepovažuje za ozbrojené konflikty. Žiadna zmluva a ani medzinárodná obyčaj však už neobsahujú definíciu ozbrojeného konfliktu a ani vnútorných nepokojov či napätí, a preto je potrebné pre kvalifikáciu tej-ktorej situácie vychádzať vždy z posúdenia konkrétnych jej okolností. Z rovnakého vymedzenia vychádza aj Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu zo 17. 7. 1998<sup>13</sup>, ktorý navyše obsahuje nasledovnú špecifikáciu ozbrojených konfliktov, na ktoré sa vzťahuje jeho jurisdikcia stíhať páchatelov vojnových zločinov: „ozbrojené konflikty, ktoré sa dejú na území štátu, keď existuje zdĺhavý ozbrojený konflikt medzi vládnymi orgánmi a organizovanými ozbrojenými skupinami alebo medzi takýmito skupinami“.

Na základe vyššie uvedeného pod ozbrojeným konfliktom vnútroštátnej povahy rozumieme:

- ozbrojený konflikt na území jedného štátu medzi vládnymi ozbrojenými silami a jednou skupinou, alebo viacerými skupinami mimovládnych (neštátnych) ozbrojených skupín (napríklad povstalcov),
- ozbrojený konflikt na území jedného štátu medzi dvomi, alebo viacerými skupinami mimovládnych (neštátnych) ozbrojených skupín,
- ozbrojený konflikt na území jedného štátu medzi vládnymi ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami, alebo inými organizovanými ozbrojenými skupinami vykonávajúcimi pod zodpovedným velením takú kontrolu nad časťou jej územia, ktorá im umožňuje viesť trvalé a koordinované vojenské operácie a aplikovať druhý protokol k Ženevským dohovorom, s výnimkou vnútorných nepokojov a napätí nepovažovaných za ozbrojené konflikty.

Keďže prvé dve definície ozbrojeného konfliktu vnútroštátnej povahy podľa Ženevských dohovorov sú pomerne všeobecné, štáty a medzinárodné súdne inštitúcie vo všeobecnosti akceptujú pre ich vymedzenie dve doplňujúce kritériá

---

<sup>13</sup> Úradný preklad bol zverejnený v Zbierke zákonov pod č. 333/2002 Z. z. Podľa údajov dostupných na stránke:

[http://www.icrc.org/IHL.nsf/\(SPF\)/party\\_main\\_treaties/\\$File/IHL\\_and\\_other\\_related\\_Treaties.pdf](http://www.icrc.org/IHL.nsf/(SPF)/party_main_treaties/$File/IHL_and_other_related_Treaties.pdf)  
k 17. 6. 2011 mal Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu 115 zmluvných strán.

prijaté druhým protokolom k Ženevským dohovorom, a to kritérium vo vzťahu k vymedzeniu strany v konflikte, t. j. organizovanosť a schopnosť viesť ozbrojený boj s druhou stranou v konflikte a kritérium vo vzťahu k intenzite ozbrojeného konfliktu, pričom znakom vyššej intenzity nepriateľských akcií v štáte je jednak samotný fakt, že mimovládne ozbrojené skupiny disponujú vojenskými štruktúrami a vedú vojenské operácie, a jednak to, že vláda príslušného štátu nie je schopná tieto nepriateľské akcie potlačiť policajnými zložkami a je nútená nasadiť vojenské sily. Je však potrebné podotknúť, že obe kritériá sú iba pomocné, pričom nemusia byť naplnené v takom rozsahu, ako to vyžaduje druhý protokol k Ženevským dohovorom (trvalé vojenské operácie, ovládanie časti štátneho územia, dodržiavanie medzinárodného humanitárneho práva).

Definície z oblasti práva ozbrojených konfliktov možno v mnohých prípadoch v praxi aplikovať iba veľmi zložito. Problémy často spôsobujú tzv. ozbrojené konflikty nízkej intenzity, t. j. situácie na hranici medzi vnútornými nepokojmi a ozbrojenými konfliktmi vnútroštátnej povahy. V týchto situáciách možno síce hovoriť o určitej organizovanosti (štruktúrovanosti, inštitucionalizovaní) mimovládnej ozbrojenej skupiny a aj o určitej intenzite bojov, no keďže niet jednoznačných ukazovateľov, podľa ktorých by sa tieto kritériá dali merať, vznikajú v praxi odlišné názory. Spôsobené je to najmä používanými zbraňami (nože, mačety, kopije, sekery); dlhé obdobie trvajúcimi, no nepravidelnými či sporadickými násilnosťami; nedostatočným výcvikom, neskúsenosťou bojujúcich osôb a podobne. Ako správne upozorňuje **R. Geiß**, pre odlíšenie ozbrojeného konfliktu od vnútorných nepokojov nemusí byť bez významu ani to, aká je efektívnosť kontroly a ovládania štátneho územia a štátneho obyvateľstva ústrednou vládou v konkrétnom štáte, pretože porovnateľná, alebo dokonca vyššia úroveň ozbrojeného násillia používaná porovnateľne, alebo dokonca lepšie organizovanými skupinami môže predstavovať v jednom štáte „iba“ vnútorné nepokoje, reprezentované bojom proti organizovanému zločinu v latinsko-amerických štátoch, a v inom štáte zasa ozbrojený konflikt spočívajúci v bojoch s ozbrojencami, ako napríklad v afrických štátoch (Geiß, 2009). Odlíšenie oboch situácií nemá iba teoretický rozmer, ale aj významný praktický dosah, pretože v závislosti od povahy situácie sa bude aplikovať buď vnútroštátne právo dotknutého štátu (najmä trestné právo a správne právo upravujúce postavenie, právomoci a činnosť policajných orgánov štátu), alebo medzinárodné humanitárne právo. Zložitosť (ba až nemožnosť) presnej kvalifikácie oboch situácií nachádza odraz

v neuvedení právne záväzného rozlišovacieho kritériá medzi situáciami vnútorných nepokojov a napätí ako sú vzbury, izolované a sporadické akty násilia, alebo iné akty podobnej povahy a ozbrojených konfliktov. V literatúre neprávnického zamerania však možno nájsť určité (štatistické, kvantitatívne) ukazovatele používané na ich odlišenie. Napríklad švédska konfliktologička **K. Eck** (podobne ako množstvo ďalších autorov) aplikuje ako rozlišovacie kritérium intenzity použitia ozbrojenej sily počet zabitých v boji za jeden rok: ak ich je menej ako 25, nejde o ozbrojený konflikt, ak ich je viac ako 25 a menej ako 1000, ide o vnútroštátny ozbrojený konflikt, ak ich je viac ako 1000, ide o vojnu (Eck, 2009). V tejto súvislosti nie je bez významu fakt, že štáty veľmi často odmietajú zjavné a nezriedka zdĺhavé a ťažké ozbrojené boje odohrávajúce sa na ich území považovať za ozbrojené konflikty a interpretujú ich ako akcie na udržanie verejného poriadku, alebo vnútorné nepokoje. Azda najčastejšie k tomuto dochádza zo strany Izraela, ale napríklad aj Ruská federácia takto pristupovala k násilným udalostiam v Čečensku. Táto otázka je o to komplikovanejšia, že k ozbrojeným konfliktom nemajúcim medzinárodný charakter dochádza často práve na území štátov, ktoré nie sú zmluvnými stranami druhého protokolu k Ženevským dohovorom, ako je tomu znovu v prípade Izraela, teda na území štátov, ktoré nie sú právne viazané tam uvedeným vymedzením ozbrojeného konfliktu nemajúceho medzinárodný charakter.

Udalosti ostatných rokov znovu nastolili otázku, či rozdelenie ozbrojených konfliktov na medzinárodné a „vnútroštátne“ je správne a pokrývajúce všetky situácie. Ide napríklad o konflikt medzi Izraelom a Hizballáhom v Libanone z roku 2006, turecké vojenské operácie proti Kurdom v Iraku v rokoch 2007 až 2008, konflikt v Južnom Osetsku a Abcházsku v roku 2008, konflikt medzi Izraelom a Hamasom v Gaze v roku 2009, či „vojna proti terorizmu“ vedená USA proti Al-Káide a Talibanu v Iraku a Afganistane. Hoci je zrejmé, že v každom z uvedených prípadov šlo o nasadenie vojenskej sily štátmi, nemožno v týchto prípadoch hovoriť o medzinárodnom ozbrojenom konflikte, keďže niet ozbrojeného stretu medzi dvoma štátmi, a ani o „vnútroštátnom“ ozbrojenom konflikte, keďže k používaniu ozbrojenej sily dochádza predovšetkým na území iného štátu, ako štátu, ktorý je v ozbrojenom konflikte s ozbrojenou entitou nereprezentujúcou iný štát. V teórii medzinárodných vzťahov sa pre takéto konflikty zaužíval pojem asymetrická vojna. Z dôvodu, aby aj v takýchto prípadoch bolo možné zaistiť ochranu záujmov bojujúcich strán a súčasne i obetí ozbrojených konfliktov, navrhuje americký právnik a bývalý dôstojník

americkej armády **G. S. Corn** vytvorenie hybridnej kategórie ozbrojených konfliktov, tzv. transnárodných ozbrojených konfliktov (Corn, 2007). Ďalší autori, napríklad **A. Paulus** a **M. Vashakmadze** odporúčajú, aby sa na tieto konflikty vzťahovalo právo ozbrojených konfliktov nemajúcích medzinárodný charakter, alebo aspoň spoločný Článok 3 Ženevských dohovorov<sup>14</sup> (Paulus, 2009). S takýmto názorom možno iba súhlasiť, pretože s prihliadnutím na zmysel existencie medzinárodného humanitárneho práva nie je potrebné vytvárať osobitnú kategóriu ďalších ozbrojených konfliktov s osobitnou úpravou ochrany obetí vojny, ale postačuje rozšíriť platnosť súčasnej právnej úpravy na nové druhy konfliktov.

Ďalší praktický problém reprezentujú situácie, v ktorých dochádza k zahraničnej pomoci zo strany štátov v prospech neštátnych ozbrojených skupín bojujúcich proti ústrednej vláde svojho štátu.<sup>15</sup> Teda ide o prípady, kedy sa do ozbrojeného konfliktu nemajúceho medzinárodný charakter na strane neštátnej entity zapojí jeden, alebo viac štátov, a to v rôznej miere, počnúc dodávkami zbraní až po vojenskú intervenciu zameranú proti vláde daného štátu a jej ozbrojeným silám. Príkladom sú nedávne udalosti z tohto roku v Líbyi. V takýchto prípadoch možno uvažovať o „zmedzinárodnených vnútroštátnych ozbrojených konfliktoch“, alebo dokonca o transformácii ozbrojeného konfliktu vnútroštátnej povahy na medzinárodný ozbrojený konflikt.

Obdobné ťažkosti vznikajú v situáciách, ak sa ozbrojené boje prenášajú z územia jedného štátu na územia susedných štátov, resp. ak vo viacerých susedných štátoch vedie ozbrojený boj tá istá skupina, alebo podobné skupiny. Klasickými príkladmi takýchto konfliktov bola tzv. vojna v bývalej Juhoslávii. Praktické otázky pre takéto situácie riešil ICTY vo svojej rozhodovacej činnosti preklenutím oboch druhov ozbrojených konfliktov spoločnou definíciou pojmu ozbrojený konflikt.

---

<sup>14</sup> Ide o tzv. miniatúrny dohovor vyjadrujúci základné pravidlá správania sa strán v konflikte založené na princípoch humanity, ktoré sú zakotvené v medzinárodnom obyčajovom práve ako minimálny štandard ľudského zaobchádzania počas každého ozbrojeného konfliktu, bez ohľadu na jeho právne posúdenie.

<sup>15</sup> Ak by šlo o pomoc ústrednej vláde, povaha ozbrojeného konfliktu vnútroštátnej povahy (t. j. boj vlády a povstalcov) sa nezmení, kým si ústredná vláda udrží svoje postavenie a kontrolu nad štátom. Ak neštátne (mimovládne) sily ústrednú vládu zvrhnú a nastolia svoju efektívnu správu nad väčšinou územia štátu a tretí štát bude naďalej poskytovať pomoc bývalej ústrednej vláde, situácia sa zmení, pretože cudzí štát už neposkytuje pomoc faktickej ústrednej vláde štátu.

## **Záver**

Pojem ozbrojený konflikt označuje určitý stav vzťahov medzi štátmi, alebo v rámci štátu. Hlavným zmyslom existencie tohto pojmu je prispieť k tomu, aby v akejkolvek situácii, ktorá pod neho spadá, bola zabezpečená v čo najlepšej možnej miere ochrana obetí konkrétneho používania ozbrojenej sily. Pojem ozbrojený konflikt má v podstate technický význam a žiadnym spôsobom v sebe neobsahuje informáciu o svojom vzťahu k legálnosti použitia ozbrojenej sily zúčastnenými stranami podľa súčasného medzinárodného práva. Tak je teda zrejmé, že všetci vojnoví zajatci (alebo všetci ranení či iné obeť ozbrojeného konfliktu) majú rovnaké príslušné právne postavenie bez ohľadu na to, či sa nachádzajú v situácii sebaobrany niektorého štátu, ozbrojených represálií, preventívnej vojny, ozbrojenej humanitárnej intervencie či civilnej vojny. Dôležitým je iba identifikovanie druhu ozbrojeného konfliktu, t. j. či ide o medzinárodný, alebo vnútroštátny ozbrojený konflikt. Pre posúdenie súladu použitia ozbrojenej sily stranami príslušného ozbrojeného konfliktu však nestačí aplikovať tzv. ženevské právo, ale je potrebné pristúpiť k analýze pravidiel týkajúcich sa uchýlenia sa štátmi k ozbrojenej sile v ich medzinárodných vzťahoch. Z hľadiska medzinárodného humanitárneho práva a dosahovania jeho účelu v konkrétnych situáciách na bojiskách však legálnosť použitia ozbrojenej sily vo vnútri štátu, alebo v medzinárodných vzťahoch nie je určujúcou, snáď iba v tom zmysle, že ak by štáty používali ozbrojenú silu výlučne v dovolených prípadoch, k jej používaniu by dochádzalo zásadne zriedkavejšie, a teda aj medzinárodné humanitárne právo by bolo aplikované menej často. Cieľom tejto časti medzinárodného práva je podriadenie konkrétneho prípadu použitia ozbrojenej sily pod príslušný režim ochrany obetí ozbrojených konfliktov, a z toho vyplývajúca nevyhnutnosť riadenia sa všetkých strán v ozbrojenom konflikte buď pravidlami medzinárodného humanitárneho práva pre medzinárodné ozbrojené konflikty, alebo pravidlami medzinárodného humanitárneho práva pre „vnútroštátne“ ozbrojené konflikty. Aj keď v posledných desaťročiach dochádza k približovaniu obsahu oboch právnych úprav, problémom zostáva prílišná pojmová nepresnosť či neurčitosť a z toho vyplývajúca voľnosť štátov pri interpretácii konkrétnych situácií ako jednotlivých druhov ozbrojených konfliktov, vnútorných nepokojov, alebo situácií iných ako ozbrojený konflikt. Keďže štáty si tieto súvislosti uvedomujú a napriek nim tieto aplikačné otázky neriešia novou zmluvnou úpravou a z ich rôznorodého správania sa v praxi nemožno vyvodit' ani existenciu medzinárodnej obyčaje,

zdá sa, že jediným východiskom bude pokračovanie zmenšovania „manévrovacieho interpretačného priestoru“ pre štáty prostredníctvom rozhodovacej činnosti medzinárodných súdnych inštitúcií, ako tak začali činiť ICTY a ešte pred ním Medzinárodný súdny dvor OSN.

### Literatúra:

*Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP) (2009/C 303/06) z 15. 12.*

2009. Úradný vestník Európskej únie, C 303/12. Dostupné na internete:

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:303:0012:0017:SK:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:303:0012:0017:SK:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:303:0012:0017:SK:PDF)

AZUD, J. 2003. *Medzinárodné právo*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003. 456. ISBN 80-224-0753-4

AZUD, J. 2011. Prostredie a medzinárodné právo (so zameraním najmä na prostredie globalizácie). In *Právny obzor*, 94, 2011, č. 3, ISSN 0032-6984, s. 248 – 265

AZUD, J. 2008. *Zásady medzinárodného práva (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu)*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2008. 264. ISBN 978-80-224-1020-5

BIAŁOCERKIEWICZ, J. 2003. *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2003. 514. ISBN 83-7299-251

BIERZANEK, R. – SYMONIDES, J. 1998. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa: Wydawnictwa Prawnicze PWN, 1998. 448. ISBN 83-86702-82-6

BÍLKOVÁ, V. 2008. Ochrana lidských práv za ozbrojeného konfliktu – prístup Evropského soudu pro lidská práva. In *Právnik. Teoretický časopis pro otázky státu a práva*, ročník CXLVII, 2008, č. 1, ISSN 0032-6984, s. 19 - 47

ČEPELKA, Č. – ŠTURMA, P. 2003. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003. 764. ISBN 80-86432-57-2

DAVID, V. – SLADKÝ, P. – ZBOŘIL, F. 2005. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Linde Praha, 2005. 440. ISBN 80-7201-557-5

ECK, K. 2009. From Armed Conflict to War: Ethnic Mobilization and Conflict Intensification. In *International Studies Quarterly*, ročník 53, 2009, č. 2, ISSN 0020-8833, s. 369 - 388

- EVANS, M. D. 2006. *International Law*. Oxford: Oxford University Press. 2006. 834. ISBN 978-0-19-928270-8
- FERIANCOVÁ, A. 2010. *(Ne)nájdená bezpečnosť. Československo, Nemecko a úpravy medzinárodného systému v Európe 1922 – 1926*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 2010. 290. ISBN 978-80-8094-689-0
- FISCHER, P. – KÖCK, H. F. 2004. *Völkerrecht. Das Recht der universellen Staatengemeinschaft*. Wien: Linde. 2004. 542. ISBN 978-3-7073-0517-3
- GEIß, R. Armed violence in fragile states: Low-intensity conflicts, spillover conflicts, and sporadic law enforcement operations by third parties. In *International Review of the Red Cross*. ročník 91, 2009, č. 873, ISSN 1560-7755, s. 127 - 142
- CORN, G. S. *Hamdan, Lebanon, and the Regulation of Hostilities: The Need to Recognize a Hybrid Category of Armed Conflict*. In *VANDERBILT JOURNAL OF TRANSNATIONAL LAW*. ročník 40, 2007, č. 2, ISSN 0090-2594, s. 295 - 355
- How is the Term „Armed Conflict“ Defined in International Humanitarian Law? Opinion Paper, March 2008*, 2008. International Committee of the Red Cross. Dostupné na internete:  
<http://law.queensu.ca/international/globalLawProgramsAtTheBISC/courseInfo/courseOutlines/internationalHumanRights2010/Opinion-paper-armed-conflict.pdf>
- KREJČÍ, O. 2007. *Mezinárodní politika*. Praha: EKOPRESS, 2007. 744. ISBN 978-80-86929-21-7
- KREJČÍ, O. 2010. *Válka*. Příbram: Professional Publishing, 2010. 170. ISBN 978-80-7431-029-4
- LEE, K. L. K. 2008. The Legal Definition of War. In *Ateneo Law Journal*, 53, 2008, č. 2, ISSN 0519-2676, 365 - 433
- MAGNUSSON, J. A Question of Definition – The Concept of Internal Armed Conflict in the Swedish Aliens Act. In *European Journal of Migration and Law*. ročník 10, 2008, č. 4, ISSN 1388-364X, s. 381 - 409
- MALANCZUK, P. 1999. *Akehursts Modern Introduction to International Law*. London and New York: Routledge, 1999. 450. ISBN 0-415-11120-X
- MALENOVSKÝ, J. 1997. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část*. Brno: Doplněk, 1997. 216. ISBN 80-210-1536-5
- Mezinárodné humanitárne právo. Odpovede na vaše otázky*. Bratislava: Slovenský Červený kríž, 2002, 48. ISBN 80-85690-16-0
- MRÁZ, S. 2007a. *Mezinárodné právo verejné*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2007. 564. ISBN 978-80-8083-541-7

- MRÁZ, S. 2007b. *Medzinárodné právo verejné (zvláštne časti)*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. 256. ISBN 978-80-225-2325-7
- MRÁZ, S. – POREDOSH, F. – VRŠANSKÝ, P. 2003. *Medzinárodné verejné právo*. Bratislava: PrF UK, 2003. 380. ISBN 978-80-7160-175-6
- MRÁZEK, J. Pojem války v medzinárodním právu a „válka proti terorizmu“. In *Právnik. Teoretický časopis pro otázky státu a práva*, ročník CXLVII, 2008, č. 11, ISSN 0231-6625, 1169-1202
- NEUHOLD, H. – HUMMER, W. – SCHREUER, CH. (eds.) 1991. *Österreichisches Handbuch des Völkerrechts*. Wien: MANZ, 1991. 530. ISBN 3-214-14800-1
- OUTRATA, V. 1960. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Orbis, 1960. 648. (bez ISBN)
- PAULUS, R. – VASHAKMADZE, M. Asymmetrical war and the notion of armed conflict – a tentative conceptualization. In *International Review of the Red Cross*. ročník 91, 2009, č. 873, ISSN 1560-7755, s. 95 - 125
- POPENKOVÁ, M. Současná medzinárodnoprávní úprava použití ozbrojené síly – zákaz použití síly a jeho nesporné výjimky. In *Právnik. Teoretický časopis pro otázky státu a práva*, ročník CXLVII, 2008, č. 8, ISSN 0032-6984, s. 862 - 898
- Secretary-General's Bulletin: Observance by United Nations forces of international humanitarian law*. 1999. United Nations Secretariat. 6 August 1999, ST/SGB/1999/13. Dostupné na internete: <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/unobservance1999.pdf>
- SEIDL-HOHENVELDERN, I. 2001. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: ASPI Publishing, 2001. 418. ISBN 80-85963-82-5
- State Parties to the Following International Humanitarian Law and Other Related Treaties as of 17-Jun-2011*. International Committee of the Red Cross, 2011. Dostupné na: [http://www.icrc.org/IHL.nsf/\(SPF\)/party\\_main\\_treaties/\\$File/IHL\\_and\\_other\\_related\\_Treaties.pdf](http://www.icrc.org/IHL.nsf/(SPF)/party_main_treaties/$File/IHL_and_other_related_Treaties.pdf).
- USENKO, E. T. – ŠINKARECKAJA, G. G. 2005. *Meždunarodnoje pravo. Učebnik*. Moskva: Jurist, 2005. 496. ISBN 978-5797-506003
- Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 65/1954 Zb. zo dňa 15. decembra 1954 o Ženevských dohovoroch zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny*. Zbierka zákonov. Čiastka 40/1954